

Spotkanie kultur

**Komunikacja i edukacja międzykulturowa
w glottodydaktyce**

NR 3289

Urszula Żydek-Bednarczuk

Spotkanie kultur

**Komunikacja i edukacja międzykulturowa
w glottodydaktyce**

Redaktor serii: Studia o Kulturze
Dobrosława Wężowicz-Ziółkowska

Recenzent
Jadwiga Kowalik

Spis treści

Wstęp	7
Rozdział I	
Kultura w glottodydaktyce	9
Rozdział II	
<i>Inny, Obcy, Drugi</i> w glottodydaktyce	17
Rozdział III	
Komunikacja z <i>Obcym, Innym, Drugim, Trzecim</i>	25
Rozdział IV	
„Jak pięknie się różnimy”, czyli o komunikacji międzykulturowej	35
4.1. Kultury indywidualizmu i kolektywizmu	39
4.2. Czas linearny, elastyczny i cykliczny	40
4.3. Kultury wysokiego i niskiego kontekstu	41
4.4. Komunikacja niewerbalna i jej w znaczenie w różnych kulturach	47
Rozdział V	
Standardy kulturowe, stereotypy i autostereotypy w komunikacji międzykulturowej	53
Rozdział VI	
Kompetencja międzykulturowa	67
Rozdział VII	
Edukacja międzykulturowa	81
7.1. Glottodydaktyka polonistyczna i komunikacja międzykulturowa	87
7.2. Koncepcja edukacji międzykulturowej i kanon treści	91
7.3. Aplikacje dydaktyczne	97

7.3.1. Projekt zajęć na temat: <i>Czy stereotypy pomagają, czy przeszkadzają w porozumiewaniu się?</i>	100
7.3.2. Projekt zajęć na temat: <i>Jak pięknie się różnimy, czyli o różnicach w kulturze polskiej i angielskiej</i>	105
7.3.3. Incydenty krytyczne i warsztaty interkulturowe	111
Zakończenie	121
Nota wydawnicza	123
Bibliografia	125
Indeks osobowy	135
Summary	139
Zusammenfassung	141

Wstęp

„Granice mojego języka określają granice mojego świata”, powiedział austriacki filozof Ludwig Wittgenstein. W dobie globalizacji, wielkiej mobilności nie wystarcza tylko znajomość języka obcego. Dzisiaj obowiązuje nas znajomość różnych kodów kulturowych.

Wymaga to otwartości umysłu, akceptowania odmiennego rozumienia i interpretowania rzeczywistości, wrażliwości wobec innych wartości oraz nienasyconej ciekawości świata. Dzisiaj nie możemy pozwolić sobie na izolację od nowoczesnych systemów przepływu informacji. Nie chodzi tylko o wymianę, lecz także selekcję, zrozumienie i przyswojenie informacji o tym *Drugim, Innym, Obcym*. Komunikacja międzykulturowa stanowi fakt.

Niniejsza książka ma przybliżyć czytelnikowi to zjawisko. Pomyślana jest jako spotkanie ludzi z różnych kultur, w których za pomocą dialogu międzykulturowego dochodzi do porozumienia. Nie zawsze jest ono pomyślne. Towarzyszy mu też szok kulturowy, występują incydenty krytyczne, ale wiedza i umiejętności zachowań językowych oraz kulturowych potrafią wskazać wyjście z sytuacji trudnych. Umiejętność skutecznego komunikowania się z ludźmi pochodzącymi z różnych kultur stanowi obecnie warunek odniesienia sukcesu w zglobalizowanym świecie biznesu. Brak świadomości różnic kulturowych może prowadzić do nieporozumień — nie tylko w trakcie negocjacji czy podpisywania umów, lecz także w codziennej komunikacji.

Publikację rozpoczynają rozważania o kulturze i języku w kontekście spotkania kultur. Kolejne rozdziały: *Inny, Obcy, Drugi w glottodydaktyce* i *Komunikacja z Innym, Obcym, Drugim, Trzecim...*, wprowadzają czytelnika w problemy wynikające ze spotkania ludzi posługujących się nie tylko innym językiem, ale także pochodzących z innej kultury. Wiedza o różnicach kulturowych, typach kultur, dyferencjach w pojmowaniu czasu, odmiennych od naszych zachowaniach niewerbalnych zawarta jest w kolejnym rozdziale. Zastosowano tutaj, oprócz wiedzy teoretycznej, praktyczną metodę opisywania autentycznych przypadków prezentujących omawiane problemy. Aby nabyć umiejętności komunikacji międzykulturowej, trzeba przede wszystkim zrozumieć zarówno polskie, jak i obce wzory

oraz standardy kulturowe. Nie brakuje też w każdej kulturze stereotypów, które mogą doprowadzać do nieporozumień kulturowych czy uprzedzeń. Dla każdego człowieka najważniejsza staje się kompetencja międzykulturowa, która stanowi typ umiejętności i sprawności realizowanej w różnych zachowaniach językowych i kulturowych. Fundamentem nabycia kompetencji międzykulturowej jest edukacja, która we współczesnej glottodydaktyce powinna stać na pierwszym miejscu. Podstawę kompetencji budują wiedza, motywacja i postawa, które powinni nabyć nie tylko uczący się języka obcego, lecz także nauczający — wykładowcy na polonistykach zagranicznych, lektorzy, nauczyciele, osoby prowadzące warsztaty i treningi interkulturowe. Książkę zamykają *Aplikacje dydaktyczne* zawierające projekty zajęć oraz przykład analizy incydentu krytycznego wraz z komentarzem dydaktycznym.

W książce starano się zawrzeć dwa nurty cały czas przeplatające się. Nurt pierwszy dotyczy pojęcia kultury i języka w glottodydaktyce. Kulturę traktuje się podmiotowo, gdyż tylko takie rozumienie pozwala na dialog, spotkanie z inną kulturą. Pojawia się w tym miejscu pojęcie *Innego, Obcego, Drugiego*. Wykorzystanie poglądów filozoficznych pozwala ująć w badaniach tożsamości, ale też zilustrować relację *Ja — Inny* w kontekście glottodydaktycznym, przysposabiającym do obcowania z innością kulturową i jednoczesnym poznawaniem kultury własnej. Szczególne miejsce w książce zajęła relacja: komunikacja — język — kultura w spotkaniu z *Innym, Obcym*. Zwraca się uwagę na to, co nas Polaków różni od innych kultur, jak rozumiemy czas w kulturze, jak poruszamy się po przestrzeniach kulturowych, w jakiej kulturze żyjemy?

Z nabywaniem kompetencji międzykulturowej wiąże się sam proces komunikacji z inną kulturą, w innej kulturze i poprzez inną kulturę. Wprowadza się kategorię przestrzeni międzyludzkiej zamieszkałej przez wrogów, odmieńców, sąsiadów i przyjaciół. Aby móc się w tej przestrzeni dobrze komunikować, trzeba znać kulturę własną i obcą.

Nowe zadania stoją przed glottodydaktyką, która w swoich programach ma obowiązek wprowadzać wiedzę i sprawności międzykulturowe. Nie jest to możliwe bez zajęć z zakresu kultury i wskazanie na inności kulturowe. Analiza zjawisk pojawiających się w nauczaniu języka polskiego jako obcego pozwala przedstawić tendencje dotyczące kontaktów z *Innymi, Obcymi*. Pierwsza dotyczy relacyjności w inności kulturowej słuchaczy w stosunku do kultury własnej. Aktywność i rozwiązywanie incydentów krytycznych pozwala uświadomić sobie tę różnicę. Kolejne tendencje dotyczą wartościowania własnego *Ja* w opozycji do tego *Innego, Obcego, Drugiego*. Stawiamy też pytanie, czy może powstać „trzecia kultura”?

Spotkanie kultur. Komunikacja międzykulturowa w glottodydaktyce to książka dla każdego, kto chce się skutecznie komunikować z ludźmi pochodzącymi z innych kultur.

Indeks osobowy

Achtelik Aleksandra 110
Agar Michael 83
Andersen Peter 50
Annen Kurt 12

Bachmann Lyle 69
Banach Bożena 71
Bartmiński Jerzy 27, 57
Bauman Zygmunt 10, 17, 19, 26, 29
Beavin Beavels Janet 17
Bogunia-Borowska M. 27, 58, 60, 62
Bolten Jürgen 66, 76, 111
Borkowska Ewa 19
Boski Paweł 33, 54, 112, 113
Burszta Wojciech J. 11, 13
Burzyńska Anna 56, 86
Byram Michael 72

Cała Alina 60, 102
Canale Michael 69
Cedrońska Dorota 45
Chałasiński Józef 57
Chomicz-Jung Krystyna 71
Chymkowski Roman 20
Coulmas Florian 82
Cudak Romuald 98
Cummins Jim 69

Dakowska Maria 87
Delors Jacques 70, 81, 82
Deka Sebastian 55
Derrida Jacques 19

Dobesz Urszula 56, 86
Dyba Krystyna 60, 102
Dyczewski Leon 15

Errl Astrid 34, 36, 111

Finkbeiner Claudia 38
Fleischer Michael 10, 11
Friedrich Paul 83
Furdal Antoni 26

Galissou Robert 86, 92
Garlacz-Sobczyk Katarzyna 32, 112
Garncarek Piotr 56, 90
Gesteland Richard R. 38
Gębal Przemysław E. 56, 81, 86, 89, 91,
92, 96

Giddens Anthony 17
Głazewska Ewa 47, 49
Golka Marian 13, 17, 20, 32, 66, 81
Goldys Aleksandra 59
Grucza Franciszek 71, 77, 82, 87
Gudykunst William B. 17, 35
Gymnich Marion 34, 36, 111

Hackl Wolfgang 91
Hajduk-Gawron Wioletta 110
Hall Edward T. 33, 38, 42, 47, 73, 91
Hall Mildred R. 91
Herbert Zbigniew 9
Heringer Hans J. 21, 33, 35, 36, 54, 55,
75

- Hofstede Geert 38, 42, 73, 91
Hołówka Teresa 26, 27
Hubig Christoph 12, 75
Hymes Dell H. 68, 83, 84, 92
- Jackson Don D. 17
Jankowska Iwona 70, 92, 94, 96
Jelonkiewicz Mirosław 56, 86
Johnson Mark 28
- Kammhuber Stefan 53
Kapuściński Ryszard 9, 20
Kloch Zbigniew 26
Kłoskowska Antonina 62
Knapp-Potthoff Annelie 68, 71
Koester Jolene 35
Koplin Christine 38
Krzemiński Ireneusz 102
Kusio Urszula 47, 49
- Lakoff George 28
Lalak Danuta 20
Langner Michael 91
Leathers Dale G. 47, 51
Lec Stanisław Jerzy 25
Levinas Emmanuel 19
Lewowicki Tadeusz 81
Ligara Bronisława 87
Lipińska Ewa 92
Lippman Walter 57
Lustig Myron W. 35
Lyotard Jean-François 10
- Mackiewicz Maciej 36, 71, 83
Madeja Agnieszka 110
Markowsky Richard 55
Martyniuk Waldemar 71, 97
Mikułowski-Pomorski Jerzy 12, 36, 42
Miller George A. 17
Miodunka Władysław T. 56, 86, 91, 95
Muszyński Zbigniew 62
Myczko Kazimiera 56, 71
- Nasalska Ewa 81
Nau Haino Heinrich 12
- Niewdana Leszek 44, 45
Niewiara Aleksandra 58, 60, 61
Nikitorowicz Jerzy 13, 15, 19, 81
Norris Christopher 19
- Oberg Kalvero 33
Obuchowski Kazimierz 10
Olszewska-Dioniziak Barbara 10
- Pfeiffer Waldemar 69
Philipsen Gerry 12
Poser Hans 12, 75
Posner Richard 10, 11
Porter Richard E. 35
Putnam Hilary 62
- Quasthoff Uta M. 57, 58, 82
- Rabiej Agnieszka 92
Reynolds Sana 31, 39, 41, 42
- Samovar Larry A. 35
Sapir Edward 100
Saville-Troike Muriel 31, 72, 83, 85, 92
Schroll-Machl Sylvia 53
Schütz Alfred 27
Seretny Anna 92
Sielatycki Mirosław 67, 68
Sierocka Beata 67
Simmel Georg 14
Simon-Peland Hans 91
Sobecki Mirosław 19
Spitzberg Brian H. 73, 74, 75
Stephan Cookie W. 20
Stephan Walter G. 20
Sunnafrank Michael 17
Swain Merrill 69, 70
Sztompka Paweł 10, 25, 26
Szulc Aleksander 87, 88
Szymczak Mieczysław 27
- Świątek Magdalena 110
- Tabakowska Elżbieta 11, 54, 55
Tambor Jolanta 98

-
- Thomas Alexander 54, 55
Tischner Józef 25, 26
Tomański Rafał 49
Torenc Marta 10, 11, 13, 36, 37, 55, 68,
71, 72, 81, 82
Trompenaars Alfons 38
Turek Przemysław 92
- Valentine Deborah 31, 39, 41, 42
- Watzlawick Paul 17, 29
- Welsch Wolfgang 14, 21
Wierzbicka Anna 11, 54, 55, 98
Wilczyńska Weronika 9, 13
Wittgenstein Ludwig 7
- Young Yun, Kim 75
- Zachariasz Andrzej L. 10, 11
Zarzycka Grażyna 31, 32, 35, 36, 56, 72,
74, 81, 83, 84, 86, 91, 92

U. Żydek-Bednarczuk

**The Encounters of Cultures
Communication and Intercultural Education in Glottodidactics**

Summary

The present book focuses on the skills of effective communication with *the Other, the Alien*. It comprises two incessantly interweaving trends. The first one deals with the notion of culture and language in glottodidactics. Such culture is viewed subjectively, for only thus understood it enables the dialogue, and makes the encounter with the other culture possible. The notion relevant to this part of the book therefore is: *the Other, the Alien*. The applied philosophical perspectives entail the presentation of this phenomenon in terms of identity, as well as the illustration of *the I — the Other* relation in glottodidactics, which enables individuals to exist within cultural difference and concomitant familiarization with one's own culture. Special focus is devoted to the relation: communication — language — culture in encountering *the Other, the Alien*. The book emphasizes that which makes the Polish different from other cultures, how time is understood in culture, how people traverse cultural space, or what culture they belong to. In order to acquire intercultural competence, one has to engage oneself in a process of communication with the other culture, within it and through it. Therefore, the book presents the category of the inter-human space occupied by foes, outsiders, neighbors, as well as by friends. What then underlies effective communication in such space is being conversant with both one's own and foreign culture.

Glottodidactics opens itself into new tasks; however, curricula tend to focus on the obligation to introduce knowledge and intercultural skills. It is not feasible though, with no classes in culture and cultural differences. The analysis of the phenomena that occur in teaching Polish as a foreign language allows for identification of the tendencies that concern encounters with the *Other, the Alien*. The first one deals with the relational nature of cultural difference of listeners with regards to their own culture. Activity and solving critical incidents allows for becoming aware of such difference. Further tendencies touch upon judging *the I* in comparison with *the Other, the Alien*. The book proceeds to pose a question whether there is the "third culture"? The examples of research projects as well as the analysis of critical incidents pave the way for proper development of intercultural competence.

U. Żydek-Bednarczuk

Die Begegnung von Kulturen Interkulturelle Kommunikation und Bildung in der Glottodidaktik

Zusammenfassung

Das Buch handelt über die Fähigkeit der wirkungsvollen Kommunikation mit einem *Anderen, Fremden*. Die Verfasserin bemüht sich, die sich ständig abwechselnden Bereiche zu berücksichtigen. Der erste von ihnen betrifft Kultur und Sprache in der Glottodidaktik. Die Kultur wird subjektiv behandelt, denn nur dann macht sie einen Dialog und eine Begegnung mit anderen Kulturen möglich. Hier kommt der Begriff *Anderer, Fremder* zum Vorschein. Philosophische Theorien lassen das Phänomen hinsichtlich der Identität zu schildern, aber auch die Relation: *ich — Anderer* im glottodidaktischen Kontext zu veranschaulichen, was für den Kontakt mit der Kulturandersartigkeit und zugleich mit Kultur seines eigenen Landes vorbereitet. Eine besondere Stelle nimmt in der Publikation die Relation: Kommunikation — Sprache — Kultur in der Begegnung mit dem *Anderen, Fremden*. Die Verfasserin weist auf sichtbare Unterschiede zwischen den Polen und anderen Kulturen hin: wie betrachten wir die Zeit in der Kultur, wie bewegen wir uns in den einzelnen Kulturbereichen, in was für einer Kultur wir leben. Mit der Aneignung von interkulturellen Fähigkeiten hängt die Kommunikation mit anderer Kultur, in anderer Kultur und mittels anderer Kultur zusammen. Eingeführt wird also die Kategorie „zwischenmenschlicher Raum“, der von Feinden, Sonderlingen, Nachbarn und Freunden besetzt ist. Will man sich in dem Raum gut verständigen, muss man sowohl fremde als auch eigene Kultur kennenlernen.

Neue Aufgaben stehen vor der Glottodidaktik, die verpflichtet ist, den Lernern interkulturelle Kenntnisse und Fähigkeiten beizubringen. Um den Anforderungen gewachsen zu sein, muss sie den Unterricht aus dem Bereich der Kultur und interkulturelle Fähigkeiten einbeziehen. Die Analyse der beim Unterricht des Polnischen als einer Fremdsprache auftretenden Erscheinungen erlaubt, auf die die Kontakte mit dem *Anderen, Fremden* angehenden Tendenzen hinzudeuten. Die erste von ihnen betrifft das Verhältnis von der Kulturandersartigkeit der Hörer zu ihrer eigenen Kultur. Über den Unterschied kann man sich dank der Aktivität und der Lösung von kritischen Zwischenfällen klar werden. Andere Tendenzen hängen mit der Auswertung des Ichs in der Opposition zum *Anderen, Fremden* zusammen. Die Verfasserin kommt auch mit der Frage, ob eine „dritte Kultur“ möglich sei? Verschiedene Forschungsprojekte und die Analyse der kritischen Zwischenfälle erlauben interkulturelle Fähigkeiten praktisch zu entwickeln.

Redaktor
Magdalena Białek

Projekt okładki
Emilia Dajnowicz

Redaktor techniczny
Małgorzata Pleśniar

Korektor
Jadwiga Gaździcka

Łamanie
Alicja Załęcka

Copyright © 2015 by
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
Wszelkie prawa zastrzeżone

ISSN 0208-6336

ISBN 987-83-8012-435-6
(wersja drukowana)

ISBN 987-83-8012-436-3
(wersja elektroniczna)

Wydawca
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
ul. Bankowa 12B, 40-007 Katowice
www.wydawnictwo.us.edu.pl
e-mail: wydawus@us.edu.pl

Wydanie I. Ark. druk. 9,0. Ark. wyd. 10,0. Papier
offset. kl. III, 90 g Cena 24 zł (+VAT)

Druk i oprawa: „TOTEM.COM.PL Sp. z o.o.” Sp.K.
ul. Jacewska 89, 88-100 Inowrocław